

Förord

SVEN-ÅKE SELANDER

1986 antog Svenska kyrkan en ny psalmbok efter långt förberedelsearbete inte bara inom Svenska kyrkan utan också inom andra kristna trossamfund. 2006 är det alltså 20 år sedan detta skedde.

Årsbok för Svenskt Gudstjänstliv vill uppmärksamma denna milstolpe i svenskt hymnologiskt utvecklingsarbete och dokumentera och reflektera över vad som skett inom de kristna trossamfunden under de 20 år som psalmboken varit i bruk.

På 1950-talet sjöng vi i den lilla sånggrupp inom Svenska kyrkan, där redaktören då var medlem, inte sällan August Ludvig Storms sång:

Öppna hjärtats dörr
Vidare än förr
Och släpp Herren Jesus in
För att bliva evigt din.
Annan lycka hastigt svinner
Bäst att Jesus helt dig vinner.
Varför har du inte förr
Öppnat hjärtats dörr?

Jag vet inte om det var texten, budskapet eller melodin, ursprungligen en vaggsång, som gjorde att den sången fastnade i minnet. Den fanns ju inte i psalmboken så vi fick sjunga den med hjälp av ett tryck från *Svenska Journalen*. Väckelsesånger var som bekant inte normalt sådant som man sjöng inom Svenska kyrkan – då.

Efter vissa försök 1921 kom öppningen för Svenska kyrkans del i förhållande till väckelsesången 1986, då majoriteten av de kristna trossamfunden i Sverige inom projektet SAMPSALM enats om att deras nya psalmböcker skulle inledas med en ekumenisk del. Det innebar inte bara en öppning för väckelsesången inom Svenska kyrkan, det betydde också att en del av den

nydiktning som ägt rum inom den psalmkommitté som tillsatts 1969 blev känd i andra kristna trossamfund.

En sådan öppning var inte bara unik i svenskt ekumeniskt perspektiv utan också i ett internationellt. Denna insats är därför särskilt värd att uppmärksamma.

1986 öppnades också andra perspektiv. 1960-talet var visans och den nyskapande musikens årtionde. I denna tradition stod ofta samhällsperspektivet i centrum. Man upptäckte socialietiken, ansvaret för land och värld. Mera otraditionella visor började vinna insteg i den kristna sångtraditionen. Arne H. Lindgren formulerade det så:

Öppna för mig din kärlek.
Världen behöver mig.
Världen behöver din kärlek
strömmande genom mig. (sv ps 1986:91)

En psalm som betonade öppningen utåt, inte läsningen kring det egna, var Britt G. Hallqvists text 1972 efter Johannes Kirkegaards dikt 1971: »Blott i det öppna / har du en möjlighet (sv ps 1986:90). Under en period sjöngs den psalmen mycket ofta, inte minst i radioandakterna. Öppenhet och betoningen av den sociala gemenskapen: »Mörkret du möter aldrig i ensamhet/Blott i det öppna ligger din möjlighet» upplevdes positivt. Vid samma tid som Britt G. Hallqvists psalm kom till började man inom några övriga kristna trossamfund sjunga Per-Olof Enquists och Caj Lundgrens översättning av Wolf Biermanns »Uppmuntran», en vision av den öppning som skall komma då när »dom alltför hårda brister»:

Vi låter oss ej tystas i denna tysta tid
En dag ska marken grönska, då står vi alla starka
:// då är den här vår tid//: (Psalmer i 2000-talet: 824)

Britt G. Hallqvist bidrog alltså verksamt bl.a. till att öppna psalmen mot samhälle och omvärld. Det gäller också de båda andra psalmdiktare, som tillsammans med Britt G. verksamt bidragit till 1986 års psalmbok, Anders Frostenson och Olov Hartman.

Som bekant skulle Anders Frostenson våren 2006 fyllt 100 år liksom Olov Hartman. Anders Frostenson skrev redan inför 1937 års psalmbok: »Öster,

väster, norr och söder, Korsets armar överskygga Alla äro våra bröder som på jorden och bygga» (sv ps 1937:241 v. 3). Miljöfrågorna kom i fokus:

Guds kärlek är som stranden och som gräset,
är vind och vidd och ett oändligt hem.
Vi frihet fick att bo där, gå och komma,
att säga ja till Gud och säga nej (sv ps 1986:289 v. 1).

Olov Hartman betonade människors ansvar inför skapelse och miljö: »Gud skapade de klara vattnen / och tände liv med deras syre [...] Men fåglar dör och gräset vissnar / och vattnet grumlas i var källa / där människan går fram på jorden. / Gud såg att det var ont» (sv ps 1986:587).

Frostenson och Hartman öppnade också för nya psalmer kring den pågående nattvardsväckelsen (sv ps 1986:71, 73, 74).

Inte minst värdefull var den öppning mot en förnyelse av barnpsalmerna, främst i *Kyrkovisor för barn* 1960, som särskilt Anders Frostenson var en föregångsman till.

En annan viktig öppning var beslutet i Kyrkomötet i samband med att 1986 års psalmbok antogs att man skulle fortsätta att utveckla nya psalmer som kunde prövas efterhand. Ett resultat av detta var utgåvan *Psalmer i 90-talet* 1994. Där möter temat öppenhet mot världens nöd: »Anden öppnar någons knutna hand» och »kyrkan ber om frihet, rätt och fred» (Psalmer i 90-talet:871 v. 1,3 Jonas Jonson efter Fred Kaan) liksom flera nattvardspsalmer:

Vilket stort mysterium! Vilken salig källa!
Livet kommer till oss, öppnar våra ögon.
I den värld vi lever, blir vi Herrens redskap.
Omöjligt att förstå, att det kan vara så. (Psalmer i 90-talet:829 v. 3,
Francisco F. Feliciano)

Psalmer om tvivel och ifrågasättande har länge varit under diskussion. Att acceptera sådana psalmer förutsätter öppenhet för nya text- och musikerformer. Detta har inte alltid varit självklart. Det handlar om nya formuleringar för centrala trosfrågor, som berör våra »inre rum», vår »evighet inuti» (Psalmer i 90-talet:810 Tomas Boström 1992).

En öppning för nya insatser för psalm och sång erbjöd antagandet av en

ny evangeliebok. Både i EFS reviderade tillägg, publicerat i *Den svenska psalmboken* 2003, och i ett utvecklingsarbete inom den tidigare Frikyrkliga psalmskommittén samlades nytt material upp. Bl.a. nämns lovsångsmaterialet som en sådan öppning mot en nyansats i församlingarna. Dessa nyansatser har senare följts upp i Projektet *Psalmer i 2000-talet*, 2006, där bl.a. just tros- och tvivelspsalmerna beaktats. Parallellt har det i aktuell kristendomstolkning skett en förskjutning från »andra artikeln teologi» till »första artikeln teologi». Gud bor »innanför [...] mitt hjärta»:

Innan vågorna har lagt sig
har du vaggat mig till ro.

Innan någon öppnat dörren

har du tänkt var jag skall bo (Psalmer i 2000-talet:899, v. 3, Tomas Boström).

Öppningarna under de gångna åren har alltså varit många. En del av dem behandlas utförligare i denna årsbok. Tyngdpunkten i uppsatserna ligger på psalmerna som sådana mera än på musiken. Årsboken 2001 ägnades åt temat teologi och musik.¹

De första uppsatserna ägnas åt frågor om vad som hänt i första hand mellan 1986 och 2006.

I uppsatsen »Den svenska psalmboken 1986 i Svenska kyrkan» beskriver *Per Olof Nisser* och *Sven-Åke Selander* förutsättningarna för *Den svenska psalmboken* 1986 och vad som senare hänt inom Svenska kyrkans psalmutveckling, *Psalmer i 90-talet*, *EFS-tillägget 2003* och *Psalmer i 2000-talet*, 2006.

I *Inger Selanders* uppsats: »Psalmbok i handen eller textbild på väggen?» är fokus *Psalmer och Sånger* och vad som hänt inom några kristna trossamfund utom Svenska kyrkan mellan 1986 och 2006.

Denna uppsats kompletteras av *Torgny Erséus*, som i uppsatsen »Ekumeniskt psalmarbete i frikyrkliga trossamfund» tecknar arbetet inom SAMPSALM, som förberedde den ekumeniska delen av *Den svenska psalmboken* 1986. Författaren ger också viktiga bakgrunder till det arbete som skett på initiativ av den tidigare Frikyrkliga psalmskommittén inför utgivningen av ett tillägg 2003 i anledning av att man antagit ny evangeliebok.

Inom katolska kyrkan växte efterhand ett behov av fler psalmer som

tillgodosåg det liturgiska kravet i gudstjänsten. Det öppnade för en revision av den katolska psalmboken *Cecilia*. Intentionerna och arbetet med detta beskriver *Anders Ekenberg* i uppsatsen »Den nya katolska gudstjänstboken».

1960 hade man som framgått öppnat för en delvis ny tradition på området barnpsalmer. Utvecklingsarbetet har sedan fortskridit i takt med att barnarbetet blivit ett allt viktigare verksamhetsområde inom trossamfunden. I uppsatsen »Barnpsalmen idag» presenterar *Elisabeth Cárcamo Storm* textanalyser och intervjuer som belyser palmernas och sångernas betydelse för barnarbetet.

Därefter följer tre författarporträtt:

De tre huvudpersoner som särskilt bidragit till öppningar och nyansatser på psalmens och den kristna sångens område porträtteras i två uppsatser, dels i *Per Olof Nissers* uppsats »Guds formgivare. Om Anders Frostenson och Olov Hartman som psalmförfattare», dels i *Inge Löfströms* uppsats om Britt G. Hallqvists insatser som psalmdiktare, »Ordfyndig, lekfull psalmist. Om Britt G. Hallqvists psalmdiktning».

De båda avslutande bidragen belyser frågor om vad och varför psalmsång: *Lars Eric Axelsson* redovisar konkreta erfarenheter från psalmval och reflekterar utifrån tradition, kontext och teologi kring detta i »Psalmer vid kyrkliga handlingar».

Sven-Åke Selander ställer frågan: »Varför sjunger folk i kyrkan» och försöker ge svar utifrån olika infallsvinklar.

Inte bara i Sverige har ett utvecklingsarbete pågått efter 1986. För att belysa detta finns i årsboken mindre rapporter kring hur psalmarbetet utvecklats i Danmark, Norge, Island och Finland.

Årsboken ges ut med stöd från Samfundet Pro Fide et Christianismo (kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse).

Sven-Åke Selander

NOTER

1 *Teologi och musik*. Årsbok för Svenskt Gudstjänstliv 76 / Tro & Tanke 2001:1. I samband med att *Den svenska psalmboken 1986* antogs ägnades *Årsbok för Svenskt Gudstjänstliv* åt temat »Den Svenska Psalmboken», a.a. årgång 60/61, Lund 1986.